

Hristina
Vasić
Tomše

Je letnik 1984 in je doma iz Beograda. Preden se je pred tremi leti za stalno naselila v Ljubljani, je živela v Španiji, Franciji, na Portugalskem in v Berlinu. Iz uprizoritvenih umetnosti je magistrirala na univerzi v Nici. Končala je tudi študij katalonščine in španščine. Leta 2016 je soustanovila Ex-teater, še prej pa režirala in igrala v bruseljskem Melting Teatru in beograjskem Teatro Dislocado.

Vsak narod ima sintakso, ki odraža njegov značaj

Tekst
Patricija Maličev

Foto
Uroš Hočevar

66

Spoznala sem jo po naključju, čeprav so mi jo ljudje iz gledališča in glasbe v zadnjem letu omenjali že večkrat, in pravzaprav sva v tej mali prestolnici skoraj sosed.

Zanimata jo princip performerja kot prvega odrskega ustvarjalca in dramaturški potencial zvoka. Prav tako jo zanimajo strategije vključevanja publike v uprizoritve. Najnovejša predstava z naslovom *Mitska* – performans – koncert s plesnimi in lutkarskimi elementi bo govorila o arhetipih, mitih in zapornicah z Iga. Na sporedu je 15. in 16. oktobra v preddverju Stare elektrarne.

Skupaj s sodelavcema vodi Ex-teater, ki združuje klasično gledališče, ples, cirkus, glasbo, književnost, likovno in digitalno umetnost. »Pri tem se ne zadovoljujemo z estetsko razsežnostjo omenjenih form, temveč raziskujemo njihov pomenski in izrazni potencial v luči sporočilnosti končnega umetniškega dela,« pravi režiserka.

Govori srbsko, angleško, portugalsko, francosko, italijansko, katalonsko, slovensko in nemško. Preverjeno. Njena slovenščina je, glede na kratko dobo bivanja v Sloveniji, presenetljivo bogata in natančna; ampak ker da premalo zasluži, tako pravijo birokrati, po poti izredne naturalizacije ne more dobiti slovenskega državljanstva.

Ko je sobotnega večera odhajala od najinega pogovora, me je spreletelo, kako ponižujoče mora biti, da višina tvojih prihodkov odloča, ali lahko dobiš tisto državljanstvo, ki ga imata tvoj mož in petletni sin. Kaj pravzaprav dobiš s slovenskim državljanstvom? Volilno pravico. V njenem primeru logika pravi, da če hočeš priti do volilne pravice, moraš imeti visoke prihodke. Narobe svet. Če bi lahko, bi ji dala svoje državljanstvo, ostane mi še eno. Slovenija namreč potrebuje takšne ustvarjalce.

Kje in kako ste odrasli?

Rodila sem se v Beogradu, odrasla pa sem v Ubu, manjšem mestu v bližini srbske prestolnice. Že od otroštva sem bila pravi vagabund in dejansko sem odrasla povsod: doma, pri babici, pri stričevi družini, pri eni, drugi, tretji teti, ki so imele sicer precej starejše otroke, ampak sem vseeno rada z njimi preživljala čas. Sorodstvo je bilo takrat še razpršeno po Jugoslaviji, jaz pa otrok, ki ni mogel zaspiti pred polnočjo. Tako sem prvi večerni izhod opravila pri petih letih: v Tuzli. To je bil diskant iz osemdesetih in za vedno mi bo ostal v spominu – vsi so bili oblečeni v kavbojke in *teksas jakne*. Že kot deklica sem imela stalno potrebo po družbi in socialni dinamiki, to zdaj opažam tudi pri sinu. Star je pet let in letos je začel hoditi v laff.

Kaj vas je takrat najbolj zanimalo?

Kot otroka me je zelo zanimal ples, navdušena sem bila nad flamenkom, pred ogledalom sem posnemala flamenko plesalke, oblečena v mamine dolge pisane obleke. Seveda sem imela obute njene čevlje z visoko peto, da se je moj ples lahko tudi slišal. Kasneje sem hodila na jazz balet, ples v parih, folkloro pa v glasbeno šolo ter dramski krožek. Rada sem igrala negativke, antiheroje. Zame, pridno punčko, drugo ni predstavljalo dovolj velikega izziva. Spomnim se obdobja iz otroštva, ko sem se pogosto igrala sama, moj oder je bila šahovska plošča, figure pa igralke in igralci. To so bile moje prve predstave.

Ampak potem ste odkrili ljubezen do jezikov ...

Z očetom se vedno hecava, da je to zaradi angleško-srbskega slovarja, ki si ga je kupil na dan mojega rojstva. Že kot otrok sem zelo rada brala poezijo in na napisane verzice skladala glasbo. Mislim, da je moja ljubezen do jezikov, na instinktivni ravni, v veliki meri povezana z ljubeznijo do glasbe. Zvestost pa se je ta ljubezen začela s književnostjo, ko sem kot gimnazijka odkrila književnost južnoameriškega buma: Garcío Márqueza, Rulfa, Cortázarja, Sabata, Carpentiera, Borgesa ... Takrat sem se na šoli učila francoščine in angleščine, španščina pa je bila moj izbor ob vpisu na filološko fakulteto. Začela sem se učiti katalonščine in dobila štipendijo za magistriraj iz sodobne katalonske književnosti. Kasneje sem na beograjski univerzi s svojimi študenti začela tudi režirati predstave v katalonščini.

In prav ena od teh predstav vas je pripeljala prvič v Ljubljano, na Festunit – festival študentskega gledališča ...

Drži. Uprizoritvene umetnosti sem potem študirala med Francijo in Španijo in v teh dveh letih sem se zelo dobro naučila francosko. Ustvarjati gledališče v tujem jeziku je velik izziv. Ko v tujem jeziku igraš, se znajdeš v položaju, da moraš v tem jeziku zaživeti in ostati živ, vsaj do konca predstave. Živeti francoščino skozi gledališče je bil zame privilegij. In to, kar meni da gledališče, je ključni faktor pri usvajanju jezika – svoboda. Otroci jo imajo, zato se hitro učijo. V življenju odraslega človeka svobode žal ni veliko, zato imamo umetnost.

Lepo ste to povedali.

Drugi jeziki pa so me izbrali sami: portugalsčine sem se naučila pri delu v centru za portugalsčino v Beogradu, nemščine med življenjem v Berlinu, italijanščine nekako mimogrede, slovenščine pa zaradi ljubezni in vsega, kar srečna ljubezen s sabo prinese (*smeh*). Za jezike imam, lahko bi rekli, smisel, tako kot za glasbo, sem pa med glasbo in jeziki izbrala jezike, toda še vedno v glasbi slišim jezik in v jeziku glasbo.

Ostaniva za hip pri glasbi. In času, ki v našem univerzumu vedno potuje samo naprej, le v glasbi ga lahko zavrtimo nazaj. Kaj torej je – muzika?

Vokalna muzika je popkovina, ki nas povezuje z našimi najstarejšimi predniki. Zagotovo niso govorili našega jezika, so pa peli podobne melodije. In petje ni nekaj, kar pritiče samo človeku, glasba nas povezuje tudi s širšo naravo – z živalmi, rastlinami, celo zemlja včasih poje. Vsakdo vsaj enkrat v življenju zapoje, nekateri pa v sebi ali na glas ves čas pojejo. Jaz sodim v kategorijo stalno pojočih. Ura ima v sebi mehanizem, ki ga poznamo pod zvočnim tikataka, človek pa glasbo, ki zveni na nešteto načinov. V tem je naše bogastvo, da nismo mehanični. Glasbe je sposoben vsak človek, za kakšno vrsto glasbe gre, je pa druga stvar. To, da nas vsaka muzika nekam odpelje, časovno ali prostorsko, je čarobna lastnost glasbe, ki nam že tisočletja uspešno blaži žejo do potovanja skozi čas in druge svetove. In naj tako tudi ostane.

Podobno zanimiva, kot je bila vaša pot do usvajanja znanja jezikov, je bila tudi vijugasta pot do življenja v Ljubljani ...

Ja, do Ljubljane sem prišla po daljši poti, prek Španije, Francije, Nemčije ... Odrasla sem med igro in ljudmi, poslušala pravljice, *laufala* gor pa dol. Risank se iz otroštva zelo malo spomnim, ker sem večji del časa preživela na prostem in se igrala. Kar nekajkrat so me morali starši globoko v večer iskati po soseski, bilo je jasno, da na miru ne bom sedela.

Že v gimnaziji sem skoraj vsak vikend hodila na obiske k prijateljem in prijateljcem, ki so živeli v drugih mestih, si dopisovala s prijatelji iz tujine in upala, da bo vizumski režim odpravljen in da jih bom lahko obiskala.

Na faksu se horizonti mladega človeka razširijo in svet se naenkrat odpre. Osební interesi, način življenja in prihodnji poklic se združijo na nekakšni ne čisto docela začrtani poti. Na fakulteti sem se začela aktivno ukvarjati z gledališčem, kar je vplivalo tudi na izbiro fakultativnih predmetov – dramska književnost, poezija, prevajanje dramskih tekstov ... Kot študentka sem ustanovila študentsko gledališko skupino Teatro Dislocado, s katero smo delali predstave v španščini in katalonščini. Ustanovili smo in organizirali festival študentskega gledališča v romanskih jezikih – Histiron.

Po končanem študiju je bila možnost potovanja in šolanja v tujini malce boljša in dobila sem priložnost, da v Barceloni vpišem magistriraj. Po letu dni sem se v največjem katalonskem mestu že zelo dobro počutila, a vrnila sem se v Beograd, kjer sta me čakala gledališka skupina in angažma lektorice za katalonščino na filološki fakulteti. V dvanajstih mesecih, ki so sledili, sem sodelovala pri številnih projektih, gledaliških, pedagoških, prevajalskih, celo pri pripravi katalonsko-srbskega slovarja ...

Potem pa me je presenetila štipendija za dveletni študij uprizoritvenih umetnosti in gledališke režije med Francijo in Španijo in septembra sem že bila v Nici, kjer sem živela in študirala leto dni. Potem pa Sevilla, La Corua, Barcelona ... V tem obdobju sem resnično bila kot prica selivka; in ves čas sem se učila od najrazličnejših mednarodnih gledališnikov, sodelovala z umetniki z vsega sveta, ki so bodisi študirali z mano bodisi smo se po naključju našli na poti in smo skupaj ustvarjali.

Sledila je ponovna vrnitev v Beograd, ko mi je lektor za portugalsčino ponudil delno zaposlitev v centru za portugalsčino. In tudi tokrat smo skupaj realizirali veliko kulturnih projektov in dogodkov, ogromno sem se naučila tudi o sodobni kulturi na Portugalskem in sem po dveh letih dela tekoče govorila portugalsko.

In potem se je zgodila Ljubljana. Prvič sem jo obiskala zaradi gledališča, drugič sem prišla zaradi glasbe, tretjič zaradi ljubezni. S partnerjem sva se odločila, da bova šla živeti v Berlin, tam se je rodil tudi najin sin. Po treh letih v Berlinu sva sklenila, da potrebujeva mir in bazo, in je Ljubljana premagala vse druge opcije.

Zakaj sta se vrnila v Slovenijo?

Če bi najini starši živeli v Berlinu, bi zagotovo ostala. Zdi se nama pomembno, da smo tesno povezani. Ne želiva, da otrok raste daleč od babic in dedkov in preostale družine, ki ga imajo zelo radi.

Berlin je bil včasih poceni mesto, kot se temu reče, živim v njem, delaš pa po vsej Nemčiji. Imeli smo srečo, da so nam prijatelji oddali stanovanje, ki ni imelo previ-soke najemnine. V mestu je veliko kulture in umetnosti, če se znajdeš, lahko preživiš, skromno, a lahko. Jaz sem bila najprej na porodniški, tako da je delal predvsem Andrej. Poletja smo preživljali v Sloveniji. V zadnjem letu življenja v Berlinu sem režirala onirično plesno-gledališko predstavo E T H E R E A L, v koprodukciji Constanza Macras Dorkypark in Ex-teatra. Poleg kratkoročnih anga-

“Vokalna muzika je popkovina, ki nas povezuje z našimi najstarejšimi predniki. Zagotovo niso govorili našega jezika, so pa peli podobne melodije. In petje ni nekaj, kar pritiče samo človeku, glasba nas povezuje tudi s širšo naravo – z živalmi, rastlinami, celo zemlja včasih poje.

“Še vedno ne razumem, da nekdo ne dobi državljanstva, ker po njihovih kriterijih premalo zasluži.

žmajev na neodvisni sceni sem čas v Berlinu izkoristila tudi za obiskovanje tečaja nemščine, ki sem se je, lahko rečem, učila z ničle. Ni bilo enostavno, ampak zdaj razumem, zakaj so Nemci tako disciplinirani, glagol imajo na koncu stavka in so disciplinirani, da poslušajo celotno poved, tako razumejo, za kaj gre (smeh). Lahko bi se pošalili in rekli, da ima vsak narod sintakso, ki odlikava njegov narodni značaj.

Z družino zdaj v slovenski prestolnici živite nekaj več kot dve leti. Kako vam je?

Veliko bolj sproščeno, sicer so se takoj po selitvi odprle druge fronte. Na Resljevi smo odprli Studio Ex-teater, ki je sicer gledališki, ampak v njem se lahko dogaja marsikaj. Sprva smo imeli umetniške delavnice, redne tečaje za mlade, polprofesionalce in profesio-

nalce, pa tudi za otroke. Vedno več neodvisnih umetnikov in skupin je vadilo v studiu, imeli smo predstave za družinsko publiko vsako prvo soboto v mesecu, ob sireni. Začela se je razvijati in ustaljevati dinamika prostora in ljudi, ki ga obiskujejo. Lanska sezona se je zelo lepo in dobro začela, potem pa je prišel koronavirus ... In vse se je ustavilo.

Oprostite, če vas prekinem, ampak za nekoga, ki živi v Sloveniji samo dve leti, govorite izvrstno.

O, hvala lepa. To včasih ni dovolj ...

Dovolj za kaj?

Recimo za to, da kaj pripomore k temu, da dobiš slovensko državljanstvo.

Torej ga nimate?

Ne ... In zakaj ga nimam, je dolga oziroma zelo kratka zgodba. Pred kratkim je bila moja prošnja za državljanstvo že drugič zavrnjena.

Zakaj?

Vedno je kak razlog. Prvič so me zavrnilo zato, ker kot samozaposlena v kulturi nisem imela rednih oz. dovolj visokih prihodkov. Letos sem poskusila po drugi poti, po poti izredne naturalizacije, kar pomeni, da pristojno ministrstvo, v mojem primeru ministrstvo za kulturo, poda mnenje o mojem delu oziroma o pomembnosti mojega dela za razvoj slovenske kulture. Podali so negativno mnenje in trenutno dopolnjujem vlogo ... Ampak še vedno ne razumem, da nekdo ne dobi državljanstva, ker po njihovih kriterijih premalo zasluži.

Zakaj se vam zdi ključno, da dobite slovensko državljanstvo?

Zato ker živim v Sloveniji z možem in sinom in tudi potujemo skupaj. Na letališču ali na mejnem prehodu grem jaz po eni poti, onadva pa po drugi. Na profesionalni ravni bi mi slovensko državljanstvo omogočilo, da se lažje vključim v širše mednarodne projekte, kjer je državljanstvo ene od članic EU pogosto prednost.

Če se vrneva, kaj počnete v Ex-teatru?

Ex-teater smo ustanovili trije mladi umetniki kot iniciativo, društvo, platformo za transdisciplinarnost v gledališču. Vsi trije smo diplomirani jezikoslovci in poleg tega izobraženi na področju glasbe, gledališča in cirkusa. Naš ustvarjalni pristop je v osnovi gledališki – zaradi tega ime Ex teater, ►

“V sanjah se meje med jeziki pogosto zabrišejo, tako se svobodno sprehajam med enim in drugim. Glede disciplin je podobno: sanje so transdisciplinarne vsebine par excellence, sanjati le v eni se mi zdi nemogoče. Torej najpogosteje sanjam interdisciplinarno.

predpona ex- po latinsko pomeni iz, od –, vendar v ustvarjalnem procesu združujemo različne discipline uprizoritvenih umetnosti in raziskujemo možnosti transdisciplinarnosti na odru. Jeseni 2018 smo odprli lastni prostor Studio Ex-teater, ki je namenjen umetniškemu izobraževanju in ustvarjanju, hkrati pa je platforma, kjer se srečujejo razne umetniške discipline in različne umetniške srenje. Je v središču Ljubljane, pri Zmajskem mostu, in razpolaga z vadbenim oz. delovnim ter rezidenčnim prostorom. V okviru Studia Ex-teater ustvarjamo lastne produkcije, koproducujemo in gostimo predstave drugih akterjev lokalne umetniške scene ter izvajamo umetniške rezidence, namenjene predvsem umetnikom iz tujine. Kot rezidenčni in vadbeni prostor vzpostavljamo razmere za pretok zanimivih tujih in domačih umetnikov ter organiziramo predstavitve njihovih del v nastajanju. Umetniška vizija Ex-teatra je vezana na različne umetniške forme, ki se medsebojno povezujejo v kontekstu uprizoritvene umetnosti. Združujemo klasično gledališče, ples, cirkus, glasbo, književnost, likovno in digitalno umetnost, pri tem pa se ne zadovoljujemo z estetsko razsežnostjo omenjenih form, temveč raziskujemo njihov pomenski in izrazni potencial v luči splošnosti končnega umetniškega dela. Predpona ex- tako dobiva tudi druge pomena, kot so: *experiment, expression, exhibition ...*

Kdo ste trije jezikoslovci?

Hristina Vasić Tomše, gledališka režiserka, izvajalka in prevajalka; Andrej Tomše, cirkuški umetnik, igralec in prevajalec, in Slobodan Ivanović, pesnik, skladatelj in prevajalec. Kot umetniška skupina, ki svoje produkcije snuje na različnih umetniških disciplinah, spodbujamo stopenjsko ustvarjanje in izobraževanje med ustvarjalnim procesom. Upiramo se sistemu instant produkcije in svoje predstave temeljimo na daljših ustvarjalnih procesih, ko je to mogoče.

Pred vami je premiera predstave Mitska.

To je raziskovalni projekt, ki združuje gledališče, ples, živo glasbo, lutkarstvo in prostorsko specifikko. Besedilo je napisal Andrej Tomše, ob pomoči dramatičarke Kim Komljanec. V predstavi igrajo igralci Barbara Ribnikar in Jelena Rusjan ter Andrej, glasbo je naredil in jo izvaja multiinstrumentalist Samo Kutin. Zadnje tedne intenzivno vadimo v predverju Stare elektrarne in vsebine predstave fizično in semantično umeščamo v ta hladni, a očarljivi prostor. Že v izhodišču predstave sem razmišljala o združevanju mitološkega gradiva, mitih, legendah, pravljicah o arhetipu divje ženske, ki jih je zbrala Clarissa Pinkola Estés v knjigi *Ženske, ki tečejo z volkovi*, in resničnih zgodb zapornic z Iga, edinega ženskega zapora v Sloveniji.

Pred tremi leti je Javna agencija za knjigo, v uredništvu profesorice Milice Antić Gaber, objavila publikacijo *Začasno bivališče: Na grad 25. Ig*. V publikaciji je deset žensk povedalo svoje zgodbe o tem, zakaj in kako so pristale v zaporu, kako se tam počutijo in kakšno življenje živijo med prestajanjem

kazni. Predstava se osredotoča predvsem na prvi del, kaj se je zgodilo, da jim je bila odvzeta prostost – toda vsebino motrimo skozi prizmo arhetipa in jo bomo posredovali z mitološko zgodbo. Hkrati pa odpiramo vprašanje pričakovanj po prestani zaporniški kazni in s tem tudi vprašanje družbene stigme.

Kot da se v zadnjem obdobju vsi intenzivneje vračamo k tematiziranju arhetipov. Potreba tega časa?

To je človekova večna potreba, poenostaviti stvari, ki smo si jih preveč zakomplicirali, želja po vrnitvi k prvobitnemu. Mislim, da je nujno, da znova začnemo razumevati drug drugega, zato bo arhetip vedno naša referen-

kar je na naši neodvisni sceni zelo težko doseči.

Ali smo zaradi denarja iz gledališča pregnali iluzijo, poetičnost in metaforo? Kot gledalka in režiserka imam velikokrat občutek, da je gledališče izgubilo gledališče. Zato tudi v najnovejši predstavi spet in znova iščemo gledališko iluzijo v njem, poleg dramskega tudi lirčnost in poleg resnice tudi mit. Hočem reči, tudi z žonglirskim jezikom je mogoče povedati zgodbo o sodobnem človeku.

Vaš mož, Andrej Tomše, je cirkuški umetnik – žongler.

Ja, to je njegova disciplina, čeprav zelo dobro tudi igra. Izpopolnjeval se je v Franciji pri

ca, gre za nekaj, kar se razvija skozi stoletja, filigranski proces, ki na koncu izkleske bistvo; starejša ko je zgodba, večjo težo ima.

Ustvarjate tip gledališča, ki ga kot gledalka tudi sama najraje spremljate v teatru?

Pri ustvarjanju rada izhajam iz performerja in vsebine, ki jo ponudi. Zanima me dramaturški potencial glasbe in zvoka, ker si brez zvoka gledališča ne predstavljam, in mislim, da je to polje, na katerem je, v primerjavi z vizualnim, še veliko za raziskati in ustvariti. To, kar ustvarjam, se seveda z leti spreminja, težim pa k temu, da gledalcu ponudim nekaj, kar sama v gledališču kot gledalka iščem.

Zadnje čase mi je zelo všeč teater nemškega režiserja Herberta Fritscha. V svojem izrazu združuje groteskno igranje, vrhunsko petje in živo glasbo, hkrati pa je scenograf in vizualno zelo močan. Njegove predstave so kompleksne, a polne humorja, ki izhaja predvsem iz načina izvedbe. V teh predstavah umetniške discipline stojijo v enakopravnem, nehierarhičnem odnosu in so druga drugi v podporo, da je končni rezultat še bolj izrazit. Zahtevajo pa veliko časa in visok produkcijski budget,

gledališkem guruju Philippu Gaulieru, pri katerem so študirali tudi Roberto Benigni, Sacha Baron Cohen, Helena Bonham Carter. Žonglira s keglji, kristalno kroglo, hodi po vrvi, občasno piše in tudi tekoče govori kar nekaj jezikov.

Spomnim se njegove diplomske točke Transnational artist Heidi Blumenfeld.

Kasneje smo jo preoblikovali v *#Manifesto* in predstavili kot celovečerno predstavo v Mini teatru – v njej gre za organsko spojitve gledališča, cirkusa in avtorske glasbe, ponuja pa razmislek o vlogi umetnosti v današnji dobi hipsterstva, v njej se sprašujemo, kaj danes pomeni umetnost in biti umetnik. Nazadnje smo jo igrali v beograjskem Bitef teatru, potem so pa še nekatere ponovitve zaradi epidemije žal odpadle.

Prej ste povedali, da je ob vašem rojstvu oče kupil slovar, legendarni Morton-Bensonov angleško-srbohrvaški slovar ... Koliko drži, da se nekdo odloči za študij določene jezika zato, ker je v njem napisanih največ knjig, ki so mu/ji ljube,

in če je avtor še med živimi, to pomeni, da bo lahko nekoč prevajal njegova dela?

Drži, ampak le redko. Moj profesor hispanške književnosti je vsakič poudaril, da so tisti, ki so se vpisali na filološko fakulteto, da bi se učili tujega jezika, zgrešili stavbo. Njena prva sosedka je namreč Kolarčeva zadružbina, popularno Kolarac, kjer se v Beogradu od nekdaj poučujejo tuji jeziki. Na filofaksu bi vendarle morali biti zaradi književnosti in lingvistike.

Ko sem odkrila južnoameriški novi roman, Márqueza, Rulfa, Carpentiera, Borgesa, je njihov magični realizem zame pomenil vstop v nov svet. Rulfo ima sicer majhen opus, ampak moja najljubša knjiga je prav njegov *Pedro Páramo*, o kraju, naseljenem z duhovi, ki bralca tudi zaradi strukture besedila vedno močneje vleče vase – čisto zares sem med branjem slišala glasove in odmeve mehiških pokrajin in ljudi v njej, mrtvih, a govorečih. Študij španščine se je pri meni zgodil zaradi književnosti, a po drugi strani tudi zaradi flamenka (*smeh*). Že od malega sem se navduševala nad njim. Ko sem kasneje nekaj časa živela v Sevilji, mi je sošolka, gledališka kritičarka, ki je raziskovala ritual flamenka, urejala brezplačne vstopnice in videla sem najboljše predstave flamenka, ki jih je bilo mogoče takrat videti.

Kaj je bilo prvo, kar ste vzeli v prevod?

Prevajati sem začela na faksu. Moj prvi prevod je bil pravzaprav darilo prijatelju. Bil je to prevod filma španskega režiserja in dramatika Fernanda Arrabala. Potem sem prevajala in prirejala gledališke tekste za potrebe skupine. Na začetku je proces prevajanja zame bil proces učenja, zdaj pa ugotavljam, da je še vedno tako. Prevajala sem dela sodobnih romanskih avtorjev, kot so Maria Barbal, Rui Zink, Afonso Cruz, Pau Miró, Jordi Galceran ..., pa tudi nekaj klasike. Večinoma prevajam krajšo prozo, dramske tekste in poezijo. Kratke forme so mi blizu, ker si lahko vzamem čas za delo z ritmom, melodijo, skratka glasbo književnega dela.

Igra, režija, glasba, književnost, flamenko – katera od teh disciplin najpogosteje daje strukturo vašim sanjam?

Večkrat so me vprašali, v katerem jeziku najpogosteje sanjam. V sanjah se meje med jeziki pogosto zabrišejo, tako se svobodno sprehajam med enim in drugim. Glede disciplin je podobno: sanje so transdisciplinarne vsebine par excellence, sanjati le v eni se mi zdi nemogoče. Torej najpogosteje sanjam interdisciplinarno. Sanjam o teatru, ki združuje vse to in doseže še več kot vsaka disciplina posebej. Govorimo o totalnem teatru, o utopiji? Če parafraziram izjemnega urugvajskega misleca in pisatelja Eduarda Galeana: utopija je na horizontu, ko sem mu za korak približamo, se za korak oddalji, ko pridemo še deset bliže, je on že deset korakov naprej. Utopija ne obstaja zato, da bi jo dosegli, temveč zato, da se nikoli zares ne ustavimo.